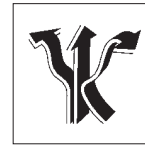
МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: реалізація положень Болонської декларації в системі вищої освіти України

Матеріали V Міжнародної наукової конференції,
м. Судак, Автономна Республіка Крим,
20–22 вересня 2005 р.

Київ 2006

ББК 74.58(4УКР)я43
Б79

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Б79 **Болонський процес: реалізація положень Болонської декларації в системі вищої освіти України:** Матеріали V Міжнар. наук. конф., м. Судак, Автономна Республіка Крим, 20–22 верес. 2005 р. — К. : МАУП, 2006. — 208 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 966-608-597-6

У пропонованому збірнику наукових праць висвітлюються проблеми методології і методики дослідження особливостей становлення європейського освітнього простору в контексті Болонського процесу. Досліджуються і аналізуються стратегічні, тактичні та технічні аспекти входження України до європейського і світового освітнього простору, а також проблеми вдосконалення стандартів національної вищої школи і запровадження сучасних освітніх технологій.

Для науковців, державних службовців, менеджерів освіти, викладачів і студентів, які навчаються за такими напрямами і спеціальностями: державне управління, політологія, менеджмент, маркетинг, педагогіка, міжнародні відносини.

ББК 74.58(4УКР)я43+74.58я43

ISBN 966-608-597-6

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2006

Розділ ІІ
УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ 84

Кузнєцова О. О.
Шляхи вдосконалення педагогічного процесу у вищій школі 85

Семаков Г. С.
Забезпечення та гарантії якості вищої освіти в контексті Болонської декларації 92

Бабкіна О. В.
Проблеми управління якістю підготовки спеціалістів у контексті Болонських реформ 97

Корнєєва Л. О., Сініцький М. Є.
Впровадження тестових методів оцінювання успішності навчання як напрям інтеграції вітчизняної освіти в Європейський освітній простір 104

Акмаєв А. І., Долголаптєв В. М., Петрушов С. М., Шевцов Л. В.
Використання нових технологій у навчальному процесі як інструменту підвищення якості технічної освіти 117

Петрушов С. М., Шевцов Л. В.
Роль самостійної роботи студента при організації навчання з використанням кредитно-модульної системи 119

Шегедин М. Б.
Шляхи реформування вищої базової медичної освіти в контексті Болонської декларації 121

Медведєв В. К., Стасєв Ю. В.
Проблеми впровадження основних положень Болонської декларації в систему військової освіти в Україні 127

Міхатуліна О. М.
"Юридична клініка" як інноваційна форма навчального процесу в підготовці юристів 133

Чобан М. В.
Некоторые проблемы преподавания английского языка как всемирного средства общения 140

Баєва О. В.
Впровадження європейського досвіду при підготовці менеджерів у галузі охорони здоров'я 143

Новальська Н. І.
Досвід впровадження сучасних освітніх технологій при викладанні навчальної дисципліни "Основи менеджменту" 151

О. М. МІХАТУЛІНА
д-р філософії в галузі права
(Інститут права ім. князя Володимира Великого МАУП, м. Київ)

"ЮРИДИЧНА КЛІНІКА" ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ПІДГОТОВЦІ ЮРИСТІВ

Одним із важливих положень Болонського процесу є орієнтація вищих навчальних закладів (ВНЗ) на кінцевий результат: знання й уміння випускників мають бути застосовані на практиці на користь усієї Європи. Усі академічні ступені та інші кваліфікації мають бути затребувані європейським ринком праці, а професійне визнання кваліфікацій має бути спрощене. Саме ці вимоги Болонського процесу частково бере на себе "Правнича клініка" МАУП у своїй діяльності.

Як свідчить практика, студенти після закінчення ВНЗ часто відчувають себе не готовими до практичної юридичної роботи. Одним із недоліків у навчальному процесі є застосування застарілих методик і технологій.

Тому саме життя висуває на порядок денний питання створення правничих інституцій, які б сприяли професійному становленню та набуттю досвіду молодими правниками. Саме такою, на наш погляд, є юридична клініка як складова освітнього процесу та державної правової політики. Через діяльність юридичних клінік реалізуються дві мети: сприяння професійному та соціальному становленню молодих юристів та надання безоплатної правової допомоги малозабезпеченим верствам населення.

Термін "юридична клініка" (або "правнича клініка") вперше з'явився у статті професора Фроммгольда (опублікована в 1881 р. в німецькому журналі "Deutsche Juristen-Zeitung"). Згодом російський професор А. Люблінський у своїй статті "О юридических клиниках" (журнал Міністерства юстиції, січень 1901 р.) висловив власне бачення юридичної клініки і, зокрема, обґрунтував необхідність створення таких закладів.

У 20–30-ті роки XX ст. термін "клінічна юридична освіта" поширюється у США. Його поява визначила новий напрям у сфері юридичної освіти — внесення соціальних аспектів до вивчення права. Одним із перших, хто зацікавився цим питанням, був Джером Франк, автор статті під риторичною назвою "Чому б не створити клініку для юристів?" (видання "Огляд правових питань", Університет Пенсільванії, США, 1933 р.). 60-ті роки XX ст. стали періодом, коли сприяння приватних фондів дало суттєвий поштовх до розвитку клінічної юридичної освіти. Серед причин, які надихнули окремих людей матеріально допомагати юридичним клінікам, такі, як надання безоплатної юридичної допомоги малозабезпеченим і розвиток практичних навичок у студентів.

У 70-х роках XX ст. клінічні програми стають все більш популярними. Американська Асоціація юристів, відповідальна за здійснення нагляду за акредитацією юридичних навчальних закладів, пропонувала американським школам права розглядати клінічну освіту як один із варіантів отримання студентами знань та закріплення їх на практиці.

Згодом клінічна освіта отримує широку підтримку в інших країнах — Англії, Німеччині, Франції, Росії та ін.

В Україні перша юридична клініка з'явилася в 1996 р. Це юридична клініка "Pro bono" Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Термін "юридична клініка" походить від англійського терміна "law clinic". У перекладі з грецької (*klinice* — лікування) він означає лікувально-профілактичний заклад для стаціонарного лікування хворих і проведення викладацької та науково-дослідної роботи. Пристосовуючи поняття "клініка" до сфери юридичного обслуговування, можна віднайти чимало схожих рис із клінікою медичною. По-перше, обидва заклади лікують: перший — від фізичних чи психічних хвороб, другий — від недостатньої правової освіти. По-друге, як у медичних, так і в юридичних клініках здійснюється викладацька та науково-дослідна діяльність.

Ще один термін, який часто використовується паралельно, — "pro bono", перекладається з латини словосполученням "для добра". Така назва юридичної клініки пояснюється спрямованістю її діяльності — надання допомоги, творення добра найменш забезпеченим верствам населення.

Таким чином, термін "юридична клініка" влучно та лаконічно передає сутність її діяльності — допомагати людям і водночас учитися самим.

Юридична клініка як заклад виникла в результаті переосмислення методики підготовки майбутніх юристів. Практика традиційного навчання на юридичних факультетах свідчила, що викладання теорії правових наук навіть найкращими спеціалістами не може забезпечити всього комплексу знань і, особливо, навчити студентів застосовувати ці знання у практичній роботі. Ці недоліки навчання здатна усунути юридична клініка.

Юридична клініка покликана:

- надавати безоплатну юридичну допомогу малозабезпеченим верствам населення;
- навчати студентів-правників практичній роботі;
- допомагати студентам у працевлаштуванні;
- популяризувати юридичні клініки серед юридичних ВНЗ і надавати допомогу при їх створенні та організації роботи.

Принципи діяльності юридичних клінік:

- *безоплатність*. Враховуючи, що юридичні послуги надаються малозабезпеченим верствам населення, вони мають бути безплатними для клієнтів юридичної клініки;
- *гуманізм*. Вміння розуміти проблеми ваших клієнтів, демонструвати їм свою небайдужість, бажання допомогти, а часом і співчуття, — половина вашого успіху;
- *добровільність*. Згідно зі статтею 19 Конституції України, ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Студенти, які працюють у клініці, і клієнти, які звертаються по допомогу, роблять це абсолютно добровільно та свідомо;
- *рівноправність*. Студенти, які працюють у клініці, прагнуть навчитися вирішувати юридичні питання на практиці, і в цьому вони мають однакові можливості. Кожен має право на висловлювання своїх думок, зауважень, пропозицій.

Юридичні клініки існують у всьому світі, часто виконують різні завдання і мають суттєві відмінності та особливості.

Юридичні клініки, залежно від методів роботи з клієнтами, поділяються на такі види:

- ті, що працюють з клієнтами безпосередньо;
- ті, що не працюють з клієнтами безпосередньо.

За спеціалізацією юридичні клініки поділяються на такі:

- спеціалізовані юридичні клініки;
- неспеціалізовані юридичні клініки.

За відсутності будь-якої спеціалізації робота клініки проводиться у всіх напрямках правової допомоги. Спеціалізовані клініки займаються розглядом і вивченням певних категорій справ. Спеціалізація може проводитись як у межах однієї юридичної клініки, так і на рівні кількох клінік, які об'єднують свої зусилля.

Крім того, вирізняють юридичні клініки, які створені при ВНЗ і на його базі, і такі, що працюють відокремлено. Практично більшість юридичних клінік світу діють сьогодні на базі вищого навчального закладу.

Саме такою є правнича клініка, що створена та діє на підставі Положення про студентський юридично-консультативний центр "Правнича клініка" Інституту права ім. князя Володимира Великого МАУП, затвердженого наказом ректора МАУП від 15 липня 2004 р. № 148/1. Клініка здійснює свою діяльність у приміщенні Голосіївського та Святошинського районних управлінь юстиції у м. Києві. В її роботі беруть участь, окрім студентів Академії, працівники управління юстиції та Адвокатського об'єднання "Незалежний Київський адвокатський центр", якими спільно з викладачами-кураторами МАУП забезпечується якісне проведення прийому громадян на безоплатній основі.

Під час прийому в центрі ведеться єдиний журнал обліку прийому громадян. Студентський юридично-консультаційний центр "Правнича клініка" є навчально-практичним підрозділом Інституту права ім. князя Володимира Великого МАУП, створеним відповідно до Статуту МАУП.

Діяльність правничої клініки здійснюється на підставі:

- Конституції України, законів України "Про освіту";
- Указу Президента України "Про Національну програму правової освіти населення" від 18 жовтня 2001 р. № 992;
- постанови Кабінету міністрів України від 10 квітня 2001 р. № 344 "Про затвердження Програми розвитку юридичної освіти на період до 2005 року";
- постанови Кабінету міністрів України від 8 вересня 2004 р. № 1183 "Про затвердження Державної програми розвитку вищої освіти на 2005–2007 роки";

- рекомендацій Всеукраїнської міжвідомчої координаційно-методичної ради з правової освіти населення при Міністерстві юстиції України від 1 листопада 2002 р. та від 4 червня 2004 р.
- стандартів юридичних клінік України, схвалених з'їздом Асоціації юридичних клінік України 16 листопада 2003 р.

Діяльність клініки є складовою навчального процесу і має на меті реалізацію навчальних планів МАУП щодо створення умов для закріплення та поглиблення знань студентів, здобутих при вивченні навчальних дисциплін, оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професії, формування професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час виконання конкретної роботи в реальних умовах, вироблення творчого дослідницького підходу до професійної діяльності. Таким чином, правнича клініка надає можливість студентам використовувати здобуті теоретичні знання на практиці, що робить повноцінною юридичну освіту, яка надається ВНЗ. Поряд з практичними знаннями студент має можливість здобути навички роботи в колективі, в єдиній з ним команді (по одній складній справі працює декілька студентів), роботи з документами, спілкування з клієнтом, ефективної організації робочого часу.

Наша правнича клініка надає безкоштовну правову допомогу з питань захисту конституційних прав і свобод громадян та організацій, інших питань різних галузей права.

Взаємодія між Адвокатським об'єднанням "Незалежний Київський адвокатський центр" та МАУП здійснюється на підставі договору про співробітництво.

Районними управліннями юстиції Голосіївського та Святошинського районів Києва надано приміщення для прийому клієнтів правничої клініки. Технічно обладнана та забезпечена правова база. Студентам-консультантам і керівникам правничої клініки надається можливість користуватися літературою, збірниками актів законодавства та технічними засобами, необхідними для надання правової допомоги населенню. Прийом громадян здійснюється відповідно до графіка і під керівництвом високопрофесійних адвокатів та викладачів-консультантів МАУП.

Кадровий підбір членів-студентів "Правничої клініки" відбувається на конкурсних засадах. Так само за конкурсом залучаються до роботи у клініці викладачі-консультанти, які допомагають та здійснюють контроль за роботою студентів.

“Правнича клініка” Інституту права МАУП надає правову допомогу “Товариству ветеранів військово-морського флоту” згідно з положенням, укладеним між МАУП та цим Товариством.

Окрім надання правової допомоги громадянам, роботою правничої клініки передбачено підготовку студентами за результатами своєї роботи у клініці наукових статей та повідомлень, курсових та дипломних робіт, проведення практик; ознайомлення з роботою юристів-практиків, працівників суду, адвокатури та виконавчої служби.

За час роботи правничої клініки були проведені науково-практичні семінари “Актуальні питання цивільного та сімейного права” і “Твоя професія юрист”. Клініка брала участь у конкурсі Міжнародного фонду відродження “Розвиток та вдосконалення діяльності юридичних клінік України на шляху до самозабезпечення”.

З метою подальшого вдосконалення роботи клініки необхідно вжити такі заходи:

- висвітлення досвіду роботи юридично-консультаційного центру “Правнича клініка” щодо надання платної правової допомоги малозабезпеченим громадянам у теоретичному та науково-методичному часописі “Вища освіта України” чи іншому фаховому виданні;
- періодичне повідомлення населення щодо графіка роботи правничої клініки через місцеві засоби масової інформації;
- розширення мережі та створення філіалів студентського юридично-консультативного центру “Правнича клініка”;
- використання клініки як об’єкта для проведення навчальної практики з подальшим працевлаштуванням її членів;
- застосування в навчальному процесі дисципліни “Практичне право” з розробкою її методичного забезпечення.

В роботі клініки визначені два компоненти: соціальний та навчально-практичний.

Першим компонентом є безпосередньо “клієнти”, які користуються послугами “юридичних клінік” та є найвразливішими групами суспільства: малозабезпечені громадяни, інваліди, пенсіонери. Всі вони не мають матеріальної можливості захистити себе у правовому полі.

Другий компонент — залучення до роботи в клініці як можна більше викладачів і студентів МАУП.

Отже, в роботі “юридичної клініки” є, ніби й не дуже помітний на перший погляд, “психологічний” фактор впливу. Але у студентів-

консультантів, які отримали практичний досвід роботи в “юридичній клініці”, змінюються бачення й ставлення до соціальних проблем в державі, можливості власної участі в їх розв’язанні.

Безсумнівно, надзвичайно важливо й надалі підтримувати й розвивати діяльність “юридичних клінік”, що надають унікальну можливість поєднання теоретичних знань з їх практичним застосуванням, одночасно здійснюючи правову допомогу соціально вразливим верствам населення України.